

niçeriler tarafından sonuçsuz bırakıldı. II. Murad onun kuvvetleri arasında bozgun çıkarmak için bazı tedbirlere başvurdu. II. Murad'ın ordusunda bulunan Mihaloğlu Mehmed Bey, Rumeli beyleriyle gizlice görüşerek onların II. Murad tarafına geçmesini sağladı. Öte yandan Cüneyd Bey de Aydın-ili beyliği vaadiyle elde edilmişti. Bu sırada Hacı İvaz Paşa'dan gelen mektup Mustafa Çelebi'yi iyice telâşa düşürdü, etrafındaki Rumeli askerlerinin ve beylerinin kendisine ihanet edeceği endişesine kapıldı. Geri çekilerek Biga suyunu geçip gemiyle Gelibolu'ya gitti. Aşıkpaşazâde ve Neşri, Mustafa Çelebi'nin kaçışının ardından Cüneyd Bey'in de çekildiğini, ancak geride kalan Rumeli beylerinin ve askerlerinin II. Murad'a itaat arzettiğini, İvaz Paşa'nın bunların cezalandırılmasını önlediğini belirtirken İvaz Paşa'nın Mustafa'yı Yıldırım Bayezid'in oğlu olmayıp "düzme" olduğunu ifade ederek Rumeli beylerinin kandırıldığını söylediğini de yazılar. "Düzme" lakabı muhtemelen bu hadiseden sonra ortaya çıkmıştır.

II. Murad, Mustafa Çelebi'nin peşini bırakmayarak müttefiki olduğu Foça'nın Cenevizli idarecisi Giovanni Adorno'dan gemiler kiraladı ve Boğaz'ı geçip yedi kadir-gadan meydana gelen filosuyla Lapseki'ye ulaştı (15 Ocak 1422). Mustafa Çelebi, Osmanlı askerlerinin karaya çıkmasına engel olmak istediye de başaramadı. II. Murad, Adorno'nun da yardımıyla Gelibolu'yu ele geçirdi. Ardından Bolayır üzerinden Edirne'ye çekilen Mustafa Çelebi'yi takip ederek Edirne'ye yürüdü. Murad'ın Edirne'ye girişi sırasında şehirden kaçan Mustafa Çelebi, Osmanlı kuvvetleri tarafından takip edildi. Tunca nehri kenarındaki Kızılağaç Yenicesi'nde yakalanıp Edirne'ye getirildi ve padişahın emriyle kale burcuna asılarak idam edildi (825/1422 kışı). Bu suretle Murad onun Osmanlı hânedanına

mensup olmadığını halka göstermek istemişti. Aşıkpaşazâde şehzade olmadığını halka ispat için Murad'ın onu tahkir ettiğini, yayan halde sürünerek idam yerine getirildiğini, Murad'a hitaben bir şey söylemek istediğini, fakat buna bile fırsat verilmeyen asıldığını yazar (*Tarih* [Atsız], s. 160). Kaynaklarda bir oğlunun Bizans'ta rehlin tutulduğu belirtilirse de âkibeti hakkında herhangi bir bilgi bulunmaz. Ayrıca Mustafa Çelebi'nin Eflak'a, oradan Kefe'ye kaçmayı başardığına, daha sonra Selânik'e dönerek 1430'da şehir Osmanlılar'ın eline geçinceye kadar buralarda faaliyet gösterdiğine dair rivayetler de vardır. Bu sonuncusu Halil İnalıcık'a göre, Venedik tarafından Yıldırım Bayezid'in oğlu olduğu iddiasıyla ortaya çıkarılan ve 1425 baharında Selânik'e çıkıp Venedik donanmasıyla iş birliği yapan diğer bir Düzme Mustafa'dır (*İA*, VIII, 602). Mustafa'nın Edirne'de darbettirdiği 824 (1421) tarihli gümüş paralarla Serez'de bastırıldığı bakır paralar bugüne ulaşmıştır (Ölçer, s. 108-111).

BİBLİYOGRAFYA :

Dukas, *Bizans Tarihi* (trc. VI. Mirmiroğlu), İstanbul 1956, s. 71-109; Aşıkpaşazâde, *Tarih* (Giese), s. 70 vd.; a.e. (Atsız), s. 157-160; Şükrullah Çelebi, *Behcetü't-tevârih* (trc. Nihal Atsız, *Osmanlı Tarihleri* içinde), İstanbul 1949, I, 58; *Fatih Devri Kaynaklarından Düsturnâme-i Enveri: Osmanlı Tarihi Kısmı (1299-1466)* (haz. Necdet Öztürk), İstanbul 2003, s. 42-43; Oruç b. Adil, *Tevârih-i Âli-i Osmân*, s. 35 vd.; Bihiştî Ahmed Sinan Çelebi, *Tevârih-i Âli-i Osmân*, British Museum, Add. Or. ms. 7869, vr. 40^a; Neşri, *Cihannümâ* (Unat), I, 351, 365; II, 557-567; Feridun Bey, *Münşeât*, I, 150 vd.; Uzunçarşılı, *Osmanlı Tarihi*, I, 148-149, 367-371, 376-388; a.mlf., "Mehmed I", *İA*, VII, 503-504; *İstanbul'un Fethinden Önce Yazılmış Tarihi Takvimler* (nşr. Osman Turan), Ankara 1954, s. 61; Cüneyt Ölçer, *Yıldırım Bayezid'in Oğullarına Ait Akça ve Mangırlar*, İstanbul, ts., s. 97-111; Halil İnalıcık, "Murad II", *İA*, VIII, 598-602; M. C. Şehâbeddin Tekindağ, "Mustafa", a.e., VIII, 687-688; C. J. Heywood, "Muştafa", *EP* (İng.), VII, 710-712.

FAHMETTİN BAŞAR

Mustafa Dede'nin sülüs nesih kitası (İÜ Ktp., AY, nr. 6508)

MUSTAFA DEDE

(ö. 945/1538)

Osmanlı hattatı.

900 (1495) yılında Amasya'da doğdu. Osmanlı hat ekolünün kurucusu Şeyh Hamdullah'ın oğlu ve Anadolu'nun yedi büyük hat üstadından (esâtize-i Rûm) biridir. Eniştesi Şükrullah Halife ile birlikte Şeyh Hamdullah yolunu ve silsilesini talebe yetiştirerek devam ettirmiştir. Mustafa Dede ile Şükrullah Halife soyundan Derviş Mehmed b. Mustafa Dede, Hamza b. Mustafa Dede, Hasan b. Hamza, Pîr Mehmed b. Şükrullah, Ahmed b. Mehmed b. Şükrullah ve Hasan Üsküdarî gibi seçkin hattatlar yetişmiştir.

Mustafa Dede aklâm-ı sitteyi Şeyh Hamdullah'tan öğrendi. Ancak babasının vefatından sonra yazısını Abdullah Amâsi'ye devam etmek suretiyle geliştirdi. Kahire'ye giderek orada bulduğu Şeyh Hamdullah murakka'larını inceledi, bu sayede hattını daha da güzelleştirdi. Hac vazifesini yerine getirdikten sonra İstanbul'a döndü. Üsküdar'da talebe yetiştirmekle meşgulken yanlış bir tedavi sonucu kırk beş yaşında öldü ("Gitti dedem cennete" [945]). Kabri Üsküdar Karacaahmet Mezarlığı'nda babasının yanındadır.

Hattı metin, üslûbu zarifti. Babası seviyesinde yazardı. Sanat dünyasına mushaf, en'âm, cüz, murakka' ve kıta olarak eserler kazandıran Mustafa Dede'nin Topkapı Sarayı Müzesi Kütüphanesi'nde murakka' ve kıtaları (Emanet Hazinesi, nr. 2099-2107, 2299), mushaf-ı şerifi (nr. Y 406), Kehf sûresi (nr. 407), en'âm-ı şerifi (nr. 305, 306, 402); İstanbul Üniversitesi Kütüphanesi'nde Kur'an-ı Kerim'i (AY, nr. 6566, 6625), murakka' (AY, nr. 6508); Türk Vakıf Hat Sanatları Müzesi'nde murakka' (nr. 256); Konya Koyunoğlu Müzesi'nde Kur'an-ı Kerim'i (nr. 9963) bilinen eserlerindedir. *Tuhfe-i Hattatîn*'de adı geçen talebeleri arasında Gubârî Abdurrahman, Ulvî, Pîr Mehmed b. Şükrullah, Derviş Mehmed b. Mustafa, Mehmed Dal Çelebi, Ali b. Hüsâm, Hamza b. Mustafa Dede önde gelmektedir.

BİBLİYOGRAFYA :

Âlî, *Menâkıb-ı Hünervârân*, s. 24; *Gülzâr-ı Savâb*, s. 55; Suyolcuzâde, *Devhatü'l-küttâb*, s. 17; Mûstakimzâde, *Tuhfe*, s. 528; Habîb, *Hat ve Hattâtân*, İstanbul 1305, s. 81; Zübeyde Cihan Özsayiner, "Mustafa Dede Bin Abdullah", *Antik ve Dekor*, sy. 50, İstanbul 1999, s. 188-190.

MUHİTTİN SERİN